

איש אחד ושני בועלים, ובין שני אנשים
ובועל אחד —

ואילו "זאת" בא למעוטי איש אחד ובוועל
אחד.

ורבנן בתראי סברי:

"זאת" — למעוטי כולחי, בין איש אחד
ובועל אחד, ובין איש אחד ושני בועלים,
ובין שני אנשים ובוועל אחד.

ואילו "תורת" לא בא לרבווי אלא שני
אנשים ושני בועלין.

ורבי יהודה סבר:

"זאת" — למעוטי תרתי [שני אופנים],
ו"תורת" — לרבות תרתי.

"זאת" למעוטי תרתי:

א. למעט איש אחד ובוועל אחד.

ב. למעט איש אחד ושני בועלין. (1)

"תורת" לרבות תרתי:

א. לרבות שני אנשים ובוועל אחד.

ב. לרבות שני אנשים ושני בועלין. (2)

ושותה, הא כתיב "תורת", ומה זה בא
לרבות!?

אמר פירש רבא:

באיש [בעל] אחד ובוועל אחד, שקינא לה
בעלה שנית מאותו אדם —

דכולי עלמא, כל שלשת התנאים — לא
פליגי, דאין האשה שותה ושונה.

יט-א ומשום דכתיב "זאת", ובהכרח שהוא בא
למעט.

בשני אנשים [בעלים] ושני בועלין —

דכולי עלמא לא פליגי, דהאשה שותה ושונה
—

משום דכתיב "תורת", ובהכרח שהוא בא
לרבות.

כי פליגי: באיש [בעל] אחד ושני בועלין,
ובשני אנשים [בעלים] ובוועל אחד.

תנא קמא סבר:

"תורת" — לרבווי כולחי [לרבות את
כולם], בין שני אנשים ושני בועלים, בין

הדרן פרק עלך היה מביא

מיעט, על כרחך לא מסרן הכתוב אלא לחכמים,
לפרש לך לפי חכמתם, מה ריבה ומה מיעט;
ומסתברא, שהריבוי בא לרבות שני בעלים
ואפילו מבוועל אחד, ולא על שני בועלים ובעל
אחד, שהיות וקינא לה כבר ונמצאת נקיה, נראה
הדבר שאדם קנטרן הוא ומתכוין להקניטה, ולכן
מקניט הוא אותה, פעם מבוועל זה, ופעם מבוועל
אחר.

2. ב"משנה למלך" [סוטה א יד ד"ה ודע דנהי,

ולפי זה יש לפרש את צדדי הספק: אם הוא
דבר שיש לחוש לו שיגרשנה ויחזירנה, וכוונת
הגמרא "השתא מיהא לא אסירא ליה" היינו
שעדיין לא נוצר המצב שתהא אסורה לו באיסור
שהוא משביע עליה, ומי יימר שיהיה, או
דילמא: זימנין שהוא מגרש ומחזירה.

1. כתב רש"י, דרבי יהודה סבירא ליה, דמאחר
שריבה הכתוב ומיעט, ולא פירש מה ריבה ומה

”ואין לומר שהוא — גלגול על העתיד בסוטה — מריבויא דקרא [”אמן אמן”] נפקא ליה, ולא מדין גלגול, הא ליתא, דאם כן הא דקיימא לן ”אשה שותה ושונה” היכי משכחת לה, הא משתייה קמייטא המים פקודים לכשתטמא ומערערין אותה, אלא על כרחך הכא מדין גלגול שהבעל יכול לגלגל עליה להבא, ומשכחת לה דשותה ושונה בשלא גלגל עליה, ועיקר גלגול שבועה מסוטה ילפינן וכו’ ולהא מילתא נמי יליף מסוטה דיכול לגלגל שבועה להבא”;

[ומיהו דבריו צריכים ביאור, מה עלתה על דעתו שאינו מדין גלגול, כיון שמכאן למדו דין גלגול לכל התורה].

וראה ב”הערות” שציידד לומר, שאפילו אם גלגל עליה להבא, ואחר כך קינא לה ונסתרה, אין די בזה להתירה לבעלה, אם לא שתשוב ותשתה, ומשום דבלי שבועה שנשבעת על העבר שלא זינתה, אין די להתירה לבעלה, ראה עוד שם אריכות בזה; והמלכה”ד כתב שם, שכעין זה כתב בשו”ת נחל יצחק לרבי יצחק אלחנן זצ”ל חלק ב סימן צב ענף ב.

והובאו דבריו ב”מנחת חינוך” מצוה שסה אות לדן הביא להקשות בשם המהרי”ט [שו”ת חושן משפט סוף סימן ק”ה ובדרשותיו ריש פרשת נשא]: כיון דקיימא לן כרבי מאיר במשנתנו, שהמים בודקים אותה גם על להבא, האיך קיימא לן [רמב”ם א יב] כתנא קמא, שהאשה שותה ושונה בבעל אחד ושני בועלים, והרי בדוקה היא ועומדת מכח השתיה הראשונה! ? וראה מה שיישב שם, וראה עוד ב”קהלות יעקב” הנדמ”ח סוטה סימן ד, מה שכתב בישוב קושיא זו.

וב”מנחת חינוך” שם כתב, שלא הקשה כן המהרי”ט אלא לחדד בה את התלמידים, ומשום שאין השתיה בודקת על העתיד [וכן על כל הגלגולים] אלא אם כן גלגל הבעל או הכהן שבועה על האשה, ואם אינו רוצה לגלגל הרשות בידו, ואם כן הרי תמצא בפשיטות שהיא צריכה לשותות שוב, וכגון שלא גלגלו עליה בשתיה ראשונה.

וב”מנחה חריבה” [ריש דף יט א] תמה על האחרונים שלא עיינו בדברי המהרי”ט בפנים, שהוא דן שם בגלגול שבועה על העתיד, וכתב:

פרק היה נוטל

והקריב אותה אל המזבח [ו] הגשת המנחה אל המזבח כדין כל המנחות, וכפי שנתבאר לעיל יד ב].

וקמץ הכהן מן המנחה את אוכרתה, והקטיר המזבחה, ואחר ישקה את האשה את המים.

והשקה את המים. והיתה אם נטמאה, ותמעול מעל באישה – ובאו בה המים המאריים למרים.”

מתניתין:

היה הבעל (1) נוטל את מנחתה מתוך הכפיפה המצרית בה היתה נתונה המנחה, כמבואר

המשנה הבאה מבארת את הנאמר בפרשת סוטה:

”וכתב את האלות האלה הכהן בספר, ומחה אל מי המרים. והשקה את האשה את מי המרים המאריים, ובאו בה המים המאריים למרים.”

ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות, שהיתה נתונה בידה קודם להשבעת האשה, כמו שאמר הכתוב –

”והעמיד הכהן את האשה לפני ה', ופרע את ראש האשה, ונתן על כפיה את מנחת הזכרון והניף את המנחה לפני ה'.”

הכהן, אלא שלקחה זו לא הוזכרה במשנה, אלא לקיחה מתוך הכפיפה כדי ליתנה בכלי שרת, ועל זה אמר רש”י שהיא נעשית בבעל כשאר קידוש כלי שאינו טעון כהן.

ואולם ראה ברש”י בגמרא ד”ה בבעלים, שכתב: מנא לן שתהא האשה מניפה עם הכהן, דהא קרא בכהן לחודיה כתיב: ”ולקח הכהן מיד האשה והניף”; ומבואר שדין הכהן שהוזכר בתורה בלקיחה מיד האשה הוא מדין התנופה הנעשית בכהן, והשתא תיקשי: אם אכן הכהן לוקח מיד האשה ונותנו לבעל שיקדשו בכלי שרת, אם כן אין הלקיחה מיד האשה קשורה כלל בכהן המניף, שהרי יוצאת היא מידו קודם תנופה; ואפשר, שכוונת רש”י שמלשון ”והניף” משמע שזה עולה על הכהן הנזכר בפסוק.

וראה מה שכתבו התוספות על דברי רש”י שהבעל נוטל את המנחה.

1. כן כתב רש”י, ונתן טעם: ”דהא אמרינן: דאין מצות כהונה במנחות אלא מקמיצה ואילך”, כלומר: אבל קידוש בכלי אינו טעון כהן; וצריך בירור, אם כוונת רש”י שבדוקא יעשה כן הבעל, או שלא נתכוין רש”י אלא לאפוקי כהן, וראה מה שכתב בזה ב”דבר שאול” סימן לב אות א. וכדברי רש”י משמע מלשון המשנה [וכמבואר במהרש”א, ראה שם]:

שהרי שנינו: ”היה נוטל את מנחתה מתוך כפיפה מצרית, ונותנה לתוך כלי שרת, ונותנה על ידה, וכהן מניח את ידו מתחתיה, ומניף”, ואם היו המעשים שעד התנופה נעשים בכהן, למה הזכירה המשנה כהן בתנופה, היה לה לומר ומניח ידו.

והנה הכתוב אומר: ”ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות [בידה היתה נתונה מתחילת הסדר] והניף!?! ולכאורה צריך לדחוק לפי רש”י, שאכן את הלקיחה מיד האשה היה עושה

במשנה בתחילת הפרק הקודם.

ונותנה לתוך כלי שרת כדי לקדשה קדושת הגוף, כשאר כל המנחות המתקדשות קדושת הגוף משעת נתינתם לכלי שרת.⁽²⁾

ונותנה לכלי עם המנחה שבו על ידה של האשה כדי להניף את המנחה, **וכהן** בא⁽³⁾ **ומניח ידו מנתחתיה, ומניף** את המנחה, כדי לקיים מה שאמרה תורה בפרשת סוטה: "ולקח הכהן – והניף", ובגמרא ילפינן מגזירה שוה, שאף האשה, שהיא הבעלים של המנחה, מניפה.

הניף הכהן עם האשה את המנחה.

והניש את המנחה אל המזבח בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן, שנאמר בפרשת סוטה "והקריב אותה אל המזבח".

קמין הכהן מן המנחה, שנאמר בפרשת סוטה "וקמץ הכהן".

והקטיר את הקומץ על המזבח, שנאמר בפרשת סוטה "והקטיר המזבחה".

והשאר, הנותרת מן המנחה **נאכל לכהנים**, שנאמר בסתם מנחה "וזאת תורת המנחה", ומשמע שנאמר "תורת", למדנו לכל המנחות הנקמצות ששייריהן נאכלין.

ונחלקו תנאים בסדר הקרבת המנחה והשקאת האשה:

היה משקה את האשה, ואחר כך מקריב את מנתחתה,⁽⁴⁾ שהרי נאמר בפרשת סוטה "והשקה את האשה את מי המרים המאריים, ובאו בה המים המאריים למרים. ולקח הכהן מיד האשה את מנתח הקנאות". הרי שאינו מקריב את המנחה אלא לאחר ההשקאה.⁽⁵⁾

רבי שמעון אומר:

מקריב את מנתחתה, ואחר כך היה משקה.

2. כמבואר לעיל יד ב, וברש"י שם ד"ה ואין מקדשין.

3. ראה מה שכתבו התוספות לבאר למה נזכר כאן "וכהן", אך לפי רש"י המפרש שהבעל היה נוטל את המנחה ונותה בתוך כלי שרת, ניחא בפשיטות, מהרש"א; והובא לעיל בהערה.

עוד הביאו התוספות בשם הירושלמי: "ואין הדבר כיעור!"? ומשני "מניח מפה"; ומקשה הירושלמי: "ואינו חוצץ"?! ולכן משני הירושלמי באופן אחר: "מביא כהן זקן; ואפילו תימא כהן ילד, שאין יצר הרע מצויה לשעה [מועטת כזו]".

4. א. לא היתה האשה נבדקת אלא לאחר הקרבת המנחה, שהרי הכתוב אומר: "כי מנתח קנאות הוא מנתח זכרון מזכרת עון", כמבואר בגמרא

לקמן כ ב, והובא ברש"י לעיל יד ב. ב. לא רק הקרבת המנחה היתה לאחר ההשקאה, אלא שהיתה המנחה עומדת עדיין בכפיפה המצרית ביד האשה, עד לאחר ההשקאה, וכמפורש בפסוק; וכמבואר בגמרא לעיל יד ב שהיתה המנחה בידה כדי ליגעה אף לאחר ההשקאה לפי מאן דאמר זה; וראה שם ברש"י ד"ה משקה, ובמה שנתבאר שם בהערה 1; [ומיהו להרמב"ם שיטה אחרת בזה, ראה בדבריו בהלכות סוטה פרק ג הלכה יג].

5. ואף שאמרה תורה: "וקמץ הכהן מן המנחה את אזכרתה, והקטיר המזבחה, ואחר ישקה את האשה את המים", יתבאר בגמרא, שתנא קמא סובר: שהפסוק הראשון בא ללמד את הסדר, והפסוק השני נדרש לענין אחר.

ומפרשת הגמרא את שאלתו של רבי אלעזר: זה שהתנופה במנחת סוטה צריכה להיעשות אף בבעלים [באשה] — מניין? שהרי בתורה לא נזכר אלא כהן.

אמר לו רבי יאשיה לרבי אלעזר:

אתיא בגזירה שוה "יד יד" מתנופת חזה ושוק ואימורים של שלמים.

כתיב הכא גבי מנחת סוטה: ולקח הכהן "מיד" האשה.

וכתיב התם גבי שלמים: "דבר אל בני ישראל לאמר, המקריב את זבח שלמיו לה' יביא את קרבנו לה' מזבח שלמיו. ידיו תביאנה את אשי ה' [אלו האימורים הנקטרים על המזבח], את החלב על החזה — יביאנו להניף אותו תנופה לפני ה'".

והרי אנו לומדים בגזירה שוה את דין קרבן שלמים ממנחת סוטה, ואת דין מנחת סוטה מקרבן שלמים:

מה כאן — גבי מנחת סוטה — **כהן מניף**, **אף להלן** — גבי שלמים — **גם הכהן מניף**, ואף שלא נזכרו בפרשה אלא הבעלים.

לפי **שנאמר** "וקמץ הכהן מן המנחה את אזכרתה, והקטיר המזבחה, ואחר ישקה את האשה את המים".⁽⁶⁾

ומכל מקום, **אם השקה אותה תחילה ואחר כך הקריב את מנחתה**, הרי היא כשרה.

גמרא:

שנינו במשנה: וכהן מניח את ידו מתחתיה, ומניף:

אמר ליה רבי אלעזר, לרבי יאשיה דדריה [לרבי יאשיה האמורא, שהיה בן דורו]:⁽⁷⁾

לא תיתב [לא תשב], אלא עמוד אכרעך [על רגליך],⁽⁸⁾ עד דמפרשת לה להא מילתא [עד שתפרש לי דבר זה] —

מניין למנחת סוטה שהיא טעונה תנופה?

ותמהה הגמרא על השאלה: וכי יש מקום לשאול **מנא** לך שהיא טעונה תנופה?!

והרי "ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות, והניף את המנחה לפני ה'" — **כתיב בה** במנחת הסוטה?!

6. ואף שאמרה תורה: "והשקה את האשה את מי המרים המאורים, ובאו בה המים המאורים למרים. ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות", ומשמע שאינו מקריב את המנחה אלא לאחר ההשקאה, יתבאר בגמרא, שלדעת רבי שמעון, פסוק זה בא ללמד שבדיעבד מועילה השקאה קודם הקטרת המנחה, וכמבואר בהמשך המשנה.

7. באותו זמן היה עדיין חי רבי יאשיה התנא, שהיה זקן מרבי אלעזר [שהוא רבי אלעזר בן פדת שהיה אמורא], ולכן אומרת הגמרא שרבי אלעזר אמר כן לרבי יאשיה האמורא שהיה בן דורו של רבי אלעזר, ולא לרבי יאשיה התנא הזקן; ומדגישה זאת הגמרא, כי היות ואמר לשון "לא תיתב אכרעך", אין זה דרך ארץ לומר כן למי שגדול וזקן ממנו, רש"י.

8. נתבאר על פי התוספות בנזיר כד ב ד"ה אמר שמואל, שצ"ח הגר"פ בגליון הגמרא; וכן הוא בתוספות שאנ"ץ כאן, וראה ב"מנחה חריבה" כאן.

6. ואף שאמרה תורה: "והשקה את האשה את מי המרים המאורים, ובאו בה המים המאורים למרים. ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות", ומשמע שאינו מקריב את המנחה אלא לאחר ההשקאה, יתבאר בגמרא, שלדעת רבי שמעון, פסוק זה בא ללמד שבדיעבד מועילה השקאה קודם הקטרת המנחה, וכמבואר בהמשך המשנה.

7. באותו זמן היה עדיין חי רבי יאשיה התנא, שהיה זקן מרבי אלעזר [שהוא רבי אלעזר בן

דרבנן [תנא קמא] סברי: משקה, ואחר כך מקריב את מנחתה.

ורבי שמעון סבר: מקריב את מנחתה, ואחר כך משקה, שנאמר "ואחר ישקה את האשה את המים".

שנינו במשנה: ואם השקה, ואחר כך הקריב את מנחתה, כשרה:

שלש פעמים נזכרת ההשקאה בפרשת יט-ב סוטה:

בפעם הראשונה קודם הקרבת המנחה:

"וכתב את האלות האלה הכהן בספר, ומחה אל מי המרים. והשקה את האשה את מי המרים המאררים, ובאו בה המים המאררים למרים. ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות".

בפעם השניה אחר הקטרת המנחה:

"וקמץ הכהן מן המנחה את אזכרתה, והקטיר המזבחה, ואחר ישקה את האשה את המים".

ופעם נוספת אחר הקטרת המנחה [סמוך לפסוק הקודם]:

"והשקה את המים, והיתה אם נטמאה ותמעול מעל באישה, ובאו בה המים המאררים למרים".

הברייתא שלפנינו מבארת את שילוש הפסוקים האלו.

שני התנאים של ברייתא זו [רבי עקיבא ורבי שמעון] סבורים, שעיקר הסדר הוא: מקריב את מנחתה, ואחר כך משקה.

ומה לחלן — גבי שלמים — אף בעלים מניפים, אף כאן — גבי מנחת סוטה — אף בעלים מניפים.

הא כיצד? —

מניח הכהן את ידו תחת ידי הבעלים, ומניף.

שנינו במשנה: א. הניף והגיש קמץ והקטיר, והשאר נאכל לכהנים.

ב. היה משקה, ואחר כך מקריב את מנחתה.

ג. רבי שמעון אומר: מקריב את מנחתה ואחר כך היה משקה:

ודנה הגמרא בסתירה שלכאורה בדברי תנא קמא:

הא כבר אקריבה למנחה קודם ההשקאה?!

הרי מכך שהזכיר התנא קמא תחילה את כל סדר המנחה, ואחר כך אמר "היה משקה", מוכח שלדעתו ההשקאה נעשית לאחר הקטרת המנחה.

ואם כן האיך אומר התנא קמא בהמשך דבריו: היה משקה ואחר כך מקריב את מנחתה?!

ומשנינן: התנא שהזכיר את מעשה המנחה תחילה, לא נתכוין לומר שזה מה שהיה עושה עכשיו קודם ההשקאה, אלא הכי קאמר התנא דמשנתנו:

סדר מנחות של סוטה כיצד: הניף, והגיש, קמץ והקטיר, והשאר נאכל לכהנים —

ובהשקאה גופה, סדר מנחה זה שהיה עושה, מתי היה עושהו, אם קודם השקאה או לאחר השקאה — פליגי בה רבי שמעון ורבנן: